ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΞΕΝΙΕΣ ΤΟΥ ΤΣΕΧΩΦ

("Αρθρο τοῦ περιφήμου Ρώσσου συγγραφέως ΙΒΑΝ ΜΠΟΥΝΙΝ, τοῦ τιμηθέντος πρὸ διετίας μὲ τὸ βραβεῖο Νόμπελ)

ΓΝΩΡΙΣΑ τὸν Τσέχωφ, γιὰ πρώτη φορά, στὴ Μόσχα κατὰ τὸ 1895, κι' ἀπὸ τότε χαράχτηκαν στὴ μνήμη μου τὰ λόγια ποὺ μοῦ εἶπε, κατὰ τὴν πρώτη μας αὐτὴ συνάντησι.

— Γράφετε πολύ; μὲ ρώτησε.

Τοῦ ἀπάντησα πὼς ἔγραφα πολὺ λίγο.

— Ἔχετε ἄδικο, εἶπε ὁ Τσέχωφ μὲ τὴ χαμηλὴ φωνή του καὶ μὲ τὸ πένθιμο ὕφος του. Πρέπει κανεὶς νὰ ἐργάζεται... ξέρετε, ἀδιάκοπα, σ' ὅλη του τὴ ζωή!

Κι' ἔπειτα πρόσθεσε :

— Ἔχω τὴ γνώμη, πὼς ὅταν τελειώση κανεὶς ἕνα διήγημα, πρέπει μετὰ νὰ σβύση τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος του. Σ' αὐτὰ τὰ δυὸ μέρη, ἐμεῖς οἱ συγγραφεῖς, λέμε τὰ περισσότερα ψέμματα. Πρέπει νὰ γράφουμε μὲ λίγα λόγια...

Κατόπιν, τὸν ξαναεῖδα τὴν ἄνοιξι τοῦ 1899 στὴ Γιάλτα, ἕνα βράδυ, στὴν προκυμαία.

— Γιατὶ δὲν ἔρχεστε στὸ σπίτι μου; Μὲ ρώτησε. Ἐλᾶτε αὔριο δίχως ἄλλο.

— Τὶ ὥρα;

— Τὸ πρωΐ, ἀπὸ τὶς ἑφτὰ ὥς τὶς ὀχτώ.

Καὶ βλέποντας τὴν ἔκπληξί μου, χαμογέλασε καὶ μοῦ ἐξήγησε:

— Ἐμεῖς ξυπνᾶμε πολὺ πρωΐ! Κι' ἐσεῖς;

— Κι' ἐγώ... τοῦ εἶπα.

— Ὡραῖα! Ἐλᾶτε λοιπὸν μόλις ξυπνήσετε. Θὰ πάρουμε μαζὺ τὸν καφέ. Πίνετε καφέ;

— Καμμιὰ φορά.

— Πρέπει νὰ πίνετε κάθε μέρα. Τὸ πρωΐ πρέπει νὰ πίνη κανεὶς καφὲ κι' ὄχι τσάϊ. Ὅταν ἐργάζομαι, δὲν πίνω ὥς τὸ βράδυ τίποτε ἄλλο παρὰ καφὲ καί λίγο ζουμί. Ἀλλοιῶς ἐργάζομαι πάρα πολὺ ἄσχημα..

***

Ὁ Τσέχωφ ὅταν τὸν γνώρισα ἦταν ἕνας ὑψηλόσωμος νέος, ζωηρός, μὲ μιὰ χαριτωμένη ἄνεσι στὶς κινήσεις του.

Στὴ Γιάλτα ὅμως τὸν βρῆκα παρὰ πολὺ ἀλλαγμένο. Εἶχε ἀδυνατίσει, τὸ πρόσωπό του εἶχε μιὰ παράξενη χλωμάδα κι' ἡ φωνή του ἦταν πιὸ σιγανή. Ὡστόσο διατηροῦσε τὴν ἠρεμία του, τὴν ἁπλότητά του καὶ τὸ συγκρατημένο ὕφος του, ποὺ ἦταν ἕνα ἀπὸ τὰ κυριότερα θέλγητρα τοῦ χαρακτῆρος του.

Ὁ Τσέχωφ ἀγαποῦσε τὸ γέλιο. Μὰ δὲν γελοῦσε παρὰ μονάχα ὅταν οἱ ἄλλοι ἔλεγαν καμμιὰ κωμικὴ ἱστορία. Ὅταν διηγεῖτο ἐκεῖνος κανένα ἀστεῖο, διατηροῦσε ὥς τὸ τέλος τὴ σοβαρότητά του. Οὔτε ἕνα χαμόγελο δὲν ἄνθιζε στὰ χείλη του.

Θυμᾶμαι μιὰ νύχτα, τὴν ἄνοιξι τοῦ 1901, ἂν δὲν κάνω λάθος Ἦταν ἀργά, ὅταν ἄξαφνα μὲ κάλεσαν στὸ τηλέφωνο. Πῆρα λοιπὸν τὸ ἀκουστικό:

— Πάρετε ἕνα ἁμάξι κι' ἐλᾶτε νὰ κάνουμε μιὰ βόλτα!... Μοῦ εἶπε ὁ Τσέχωφ.

— Μιὰ βόλτα; Τέτοια ὥρα; Ἔκανα κατάπληκτος. Μὰ τὶ ἐπάθατε;

— Εἶμαι ἐρωτευμένος!

— Θαυμάσια! Μὰ ὁ καιρὸς εἶνε ψυχρὸς καὶ μπορεῖ νὰ κρυώσετε...

— Νεαρέ μου φίλε, ἀφῆστε ἥσυχη τὴ λογική κι' ἐλᾶτε ὅπως σᾶς εἶπα μ' ἕνα ἁμάξι... Μοῦ φώναξε ὁ Τσέχωφ.

Ὕστερ' ἀπὸ δέκα λεπτὰ τῆς ὥρας βρισκόμουν ἐτὸ σπίτι του, ὅπου βασίλευε μιὰ νεκρικὴ σιωπή. Τὸ γραφεῖο τοῦ Τσέχωφ φωτιζόταν ἀπὸ δυὸ κεριά.

— Ἄχ, τὶ νύχτα! Μοῦ εἶπε μὲ μιὰ ἀπερίγραπτη γλυκύτητα κι' ἕναν ἀσυνήθιστο μελαγχολικὸ τόνο, βγαίνοντας ἀπὸ τὸ γραφεῖο του γιὰ νὰ μὲ ὑποδεχθῆ.

— Ἐμπρός! Πᾶμε στὴν Ὀριάντα... Ἐπρόσθεσε. Τὸ σπίτι μὲ στενοχωρεῖ.

Ἡ νύχτα ἦταν ὤμορφη, ἥσυχη, μ' ἕνα καθαρὸ φεγγάρι καὶ μὲ μερικὰ ἄσπρα συννεφάκια στὸ βαθὺ οὐρανό. Τὸ ἁμάξι κυλοῦσε πάνω στὸν ἄσπρο δρόμο, κι' ἐμεῖς σωπαίναμε κυτάζοντας τὴ θάλασσα.

— Ξέρετε πόσο καιρὸ ἀκόμη θὰ μὲ διαβάζουν; Μοῦ εἶπε ἄξαφνα ὁ Τσέχωφ. Ἑπτὰ χρόνια.

— Γιατί ἑπτὰ χρόνια ; τὸν ρώτησα.

— Ἔ, τότε, ἂς ποῦμε ἑφτάμισυ...

— Εἴσαστε μελαγχολικός ἀπόψε, τοῦ εἶπα...

— Θὰ μ' διαβάζουν μόνον ἀκόμη ἑφτὰ χρόνια, ἔκανε πάλι κι' ἐγὼ δὲν θὰ ζήσω παρὰ μόνο ἕξη. Μὰ μὴν πῆτε τίποτε στοὺς δημοσιογράφους τῆς Ὀδησσοῦ...

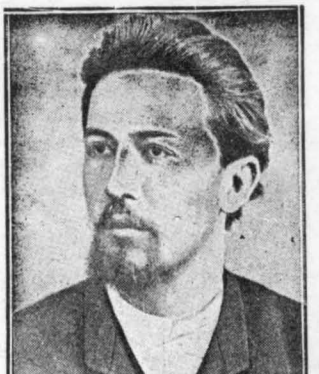

Ὁ Τσέχωφ

Ἔκανε ὅμως λάθος, γιατὶ ἔζησε λιγώτερο.

***

Ἐπήγαινα ταχτικὰ στὴ Γιάλτα καὶ περνοῦσα στὸ σπίτι του ὅλη σχεδὸν τὴ μέρα μου. Πολλὲς φορές, ὅταν ἔφευγα ἀργὰ τὴ νύχτα μοῦ ἔλεγε :

— Ἐλᾶτε αὔριο ἐνωρίς.

Μιλοῦσε μὲ μιὰ ξηρότητα ποὺ σ' ἔκανε ν' ἀμφιβάλης ἂν ἦταν εἰλικρινής. Καμμιὰ φορὰ ὅταν δὲν μποροῦσα νὰ τοῦ ὑποσχεθῶ ὅτι θὰ πήγαινα στὸ σπίτι του τὴν ἄλλη ἡμέρα, ἔσφιγγε τὰ χέρια του πάνω στὴν καρδιά του καὶ μοῦ ἔλεγε :

— Σᾶς παρακαλῶ θερμά. Ἂν στενοχωριέστε μὲ μένα ποὺ εἶμαι «ἕνας γέρος κοὶ ξεχασμένος συγγραφεύς», μείνετε μὲ τὴν μητέρα μου ποὺ σᾶς λατρεύει καὶ μέ τὴ γυναῖκα μου τὴν Οὐγγαρέζα Κήπσιτς.

Αὐτὴ τὴν ἐποχὴ ὁ Τσέχωφ ἔβγαινε πολὺ σπάνια τὸ βράδυ. Μιὰ νύχτα λοιπὸν ποὺ γυρίζαμε ἀργὰ στὸ σπίτι, ἦταν κουρασμένος καὶ περπατοῦσε μὲ κόπο καὶ μὲ μάτια μισόκλειστα. Τὶς τελευταῖες ἡμέρες εἶχε κοκκινίσει πολλὰ μαντήλια μὲ τὸ αἷμα του. Περνῶντας ὅμως ἀπὸ ἕνα παράθυρο πίσω ἀπὸ τὰ παντζούρια τοῦ ὁποίου φαινόντουσαν καθαρὰ δυὸ γυναικεῖες σιλουέττες, ὁ Τσέχωφ ἄνοιξε ἀπότομα τὰ μάτια του καὶ φώναξε μὲ τρόμο :

— Τὰ μάθατε; τὶ φρίκη ! Ὁ Μποῦνιν δολοφονήθηκε ! Στὸ σπίτι μιᾶς γυναίκας ἑνὸς Τατάρου !..

Ἐγὼ μαρμάρωσα στὴ θέσι μου καὶ τὸν κύτταξα μὲ φόβο. Μήπως εἶχε τρελλαθῆ; Ἐκεῖνος ὅμως χαμογελοῦσε καὶ μοῦ ψιθύρισε :

— Σῶπα ! Δὲν καταλαβαίνεις λοιπόν; Αὔριο, ὅλη ἡ Γιάλτα θὰ μιλάη γιὰ τὴ δολοφονία τοῦ Μποῦνιν !...

***

Μιὰ γκρίζα καὶ παγερὴ ἡμέρα τοῦ χειμῶνα, στὴν Κριμαία, τὸ σπίτι τοῦ Τσέχωφ ἦταν βυθισμένο σὲ μιὰ νεκρικὴ σιωπή. Δὲν ἀκουγόταν ἄλλο, παρὰ τὸ ἔκκρεμές, στὸ δωμάτιο τῆς μητέρας του.

Ὁ Τσέχωφ καθόταν μπροστὰ στὸ γραφεῖο του κι' ἔγραφε κάτι δίχως νὰ βιάζεται. Ἔπειτα σηκώθηκε, φόρεσε τὸ παλτό του, τὸ καπέλλο του καὶ τὶς γαλότσες του καὶ πῆγε στὴν κουζίνα ποὺ ἦταν στημένη ἡ φάκα τῶν ποντικῶν. Σὲ λίγο ξαναγύρισε, κρατῶντας ἕνα ποντικὸ ἀπὸ τὴν οὐρά, κατέβηκε τὶς σκάλες, βγῆκε στὸν κῆπο καὶ τράβηξε στὸ βάθος του. Ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα ἀπλωνόταν ἕνα παλιὸ Ταταρικὸ νεκροταφεῖο. Ὁ Τσέχωφ ἄφησε τὸν ποντικὸ ἐκεῖ πέρα καὶ ξαναγύρισε μπροστὰ στὸ σπίτι του, ὅπου κάθησε πάνω σ' ἕνα μαρμάρινο πάγκο.

— Θὰ κρυώσετε; τοῦ εἶπα.

— Ἔ, τὶ πειράζει... μοῦ ἀπάντησε μὲ γλυκὸ τρόπο. Ἐγὼ τώρα εἶμαι πάρα πολὺ εὐχαριστημένος... Ἔσωσα μιὰ ζωή. Μὰ τὴ δική μου, ποιὸς μπορεῖ νὰ τὴ σώση;..

Τὶ ἰδέα εἶχε ἄραγε γιὰ τὸ θάνατο;

Πολλὲς φορὲς μοῦ εἶχε πεῖ πὼς ἡ ζωὴ μετὰ θάναιον ἦταν μιὰ μεγάλη ἀνοησία.

— Εἶνε μιὰ πρόληψις!.. μοῦ τόνισε. Καὶ κάθε πρόληψις εἶνε φριχτή. Πρέπει νὰ σκέπτεται κανεὶς μὲ διαύγεια καὶ θάρρος. Καμμιὰ φορὰ θὰ σᾶς ἀποδείξω, ὅπως δυὸ καὶ δυὸ κάνουν τέσσερα, πὼς ἡ ἀθανασία εἶνε μιὰ τρομακτικὴ κουταμάρα.

Ἄλλοτε ὑδμως ποστήριζε τὸ ἀντίθετο.

— Δὲν μποροῦμε νὰ ἐξαφανιζώμαστε ἔτσι, δίχως ν' ἀφήνουμε κανένα ἴχνος. Εἶμαι βέβαιος πὼς ὑπάρχει γιὰ μᾶς ζωή, μετὰ θάνατον. Ἡ ἀθανασία εἶνε ἕνα γεγονός, μιὰ πραγματικότης. Θὰ τὸ δῆτε... θὰ σᾶς τὸ ἀποδείξω ἐγώ... Ὅταν πεθάνω...

Λίγη ὥρα πρὶν πεθάνη, ὁ Τσέχωφ μιλοῦσε μόνος του, δυνατά:

Θὰ ἤθελα νὰ ἤμουν ἕνας προσκυνητής, νὰ πάω στοὺς ἁγίους τόπους, νὰ μείνω σ' ἕνα μοναστῆρι, στὴ μέση ἑνὸς δάσους, κοντὰ σὲ μιὰ λίμνη. Καὶ τὰ βράδια τοῦ θέρους, νὰ κάθουμαι σ' ἕνα πέτρινο πάγκο στὴν πόρτα τοῦ μοναστηριοῦ...

Ὁ Τσέχωφ πέθανε μ' ἕνα χαμόγελο μακαριότητος στὰ ὠχρά του χείλη.

ΙΒΑΝ ΜΠΟΥΝΙΝ

ΣΟΦΑ ΛΟΓΙΑ

Κάνετε ὅσον ἠμπορεῖτε οἰκονομίας, ἔστω μικράς, ἂν δὲν σᾶς περισσεύουν πολλά. Καταθέτετε αὐτὰς εἰς τὸ Ταμιευτήριον τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης. Ἔτσι ἀσφαλίζετε ἐντελῶς τὰ λεπτά σας καὶ μαζὺ μὲ τοὺς τόκους, σχηματίζετε σιγὰ —σιγὰ ἕνα σεβαστὸν κεφάλαιον ἀπαραίτητον διὰ τὰ γεράματα καὶ διὰ κάθε ἔκτακτην ἀνάγκην τῆς ζωῆς σας.